

гел — нещо, което не може освен вредно да се отразява на църков[ните] дела на Екзархсийския] протосингел.

(Подпис) Екзарх Йосиф.¹²

Телеграмата повтаря същата молба:

„№ 851, 8й декемвр[ий].

Телеграмма за София митрополиту Симеону.

Нужда необходима от способен деловодител. Ако Пеев не приема, поставете се да ни препоръчите друг час по-скоро, инак ще пострада делото. Методий не може да го следва.

(Подпис) Йосиф.¹³

Ново настояване по този въпрос се съдържа в телеграма № 870 от 21 декември 1883 г.¹⁴ То се допълва от писмо до митрополит Симеон № 874 от същата дата, в което се казва между другото:

„... Днес Ви телеграфирахме, че нито Панов, нито Шишков може да се приеме за тази длъжност. За нея се изисква човек способен, достоен и опитен, защото воденето на учебно то дело е работа важна и трудна. А ние мислим, че г. г. Панов и Шишков не могат да вършат тази работа. Ние мислим, че г-н Пеев щеше да изпълнява тази длъжност много добре, но тъй като той се отказва да приеме, тогава трябва да ни се препоръча някой човек, който, ако не е компрометиран пред правителството, ще го приемем. За такива, които би[ха] могли да изпълняват тази длъжност, ние искаме да ни се препоръчат хора като г-н Ковачев, Ст. Сарафов, бившият министър на просвещението и сега началник на статистическото бюро, или като Хранов, който се намира на длъжност в обществените сгради...“¹⁵

Може би ключът към разгадаване отказа на Тодор Пеев се крие в думите „компрометиран пред правителството“ (т. е. Високата порта в Цариград). Като бивш революционер и съратник на Ботев той не е пожелал да блюдолизнич пред султанските чиновници дори и в името на патриотичните цели, които си поставяла тогава Екзархията.

НЕПУБЛИКУВАНА ПРЕПИСКА НА АНДРЕ МАЛРО С АЛФРЕД КУРЕЛА (1934—1935)

ВИОЛЕТА КУНЕВА

Преписката на Андре Малро¹ с Алфред Курела обхваща периода от месец април 1934 г. до декември 1935 г.

¹² ЦИАИ, пак там, л. 493—494.

¹³ Пак там, л. 494.

¹⁴ Пак там, л. 503.

¹⁵ Пак там, л. 505.

¹ Андре Малро — известен френски писател. Роден през 1901 г. в Париж. Получава своето образование в хуманитарен лицей. Пътешествия до Камбоджа — 1923 г. и Китай — 1925 — 1927 г.; участие в I конгрес на СССР (1934, Москва) и в Гражданската война в Испания — 1936 г.; мобилизация по време на Втората световна война — 1939—1940 г. След Освобождението Андре Малро е министър на информацията, чийто заместник-председател е генералният секретар на Френската компартия Морис Торез; министър, делегиран в Президентския съвет (кабинета на Шарл де Гол през 1958—1959 г.); министър в кабинета на Мишел Дебре от 1959 г. и министър на културата от 1962 до 1967 г. в кабинета на Жорж Помпиду. В политиката на Андре Малро доминират идейно-естетическите му стремежи, насочени към укрепване на международния престиж на Франция и свързани с идеята за френска и западноевропейска независимост чрез противопоставяне на американската хегемония, за сближаване и сътрудничество със СССР и другите социалистически страни. През

Въпросите, поставени в трите писма, са свързани с изключителното внимание на Андре Малро към събитията и фактите, които представляват едно красноречиво потвърждение за историческата напрегнатост на международната обстановка от 30-те години. В тази връзка трябва да се разглежда и неговото активно участие в Международната кампания² за защита на Георги Димитров по време на Лайпцигския процес през 1933—1934 г. Затова и след приключването на процеса, когато Алфред Курела се обръща към Андре Малро, той е последователен: френският писател откликва на молбата да окаже помощ в реализирането на идеята на Георги Димитров по въпроса за подготовката — превода и издаването на книга за Лайпцигския процес. Същевременно тези писма дават възможност по-дълбоко да се разберат онези сложни процеси, които съпътствуват тревогата на честните борци за мир и култура от цял свят, застрашени в онези години от фашистката опасност, преминала в настъпление в редица страни. За това свидетелствува Парижкият конгрес, открит на 21 юни 1935 г. в зала Mutualite и събрал най-видните представители на световната литература. (Вж. „L' Humanité“, бр. 12 833, 1. II. 1934 г.). В състава на френската делегация, редом с А. Барбюс, Л. Арагон, Ж.-Р. Блок, П. Вайян-Кутюрис, П. Низан е включен и Андре Малро. Малко по-късно, определяйки идейните завоевания на конгреса, известният съветски публицист М. Колцов ще отбележи, че „всяко добро, всяко честно, запазено сред интелигенцията на капиталистическото общество, отива при работниците и вдига юмрук по пролетарски маниер“.

В първото писмо до Курела от 10 април 1935 г. Андре Малро е категоричен в своята ясно изразена гражданска позиция, що се отнася „до тома за Димитров“. . . „трябва да опитаме, това е единственото сериозно нещо, което бихме могли да направим“.

Във второто писмо от 15 май 1935 г. Андре Малро по един достоен за уважение начин предлага автор на предговора да бъде известният френски писател Ромен Ролан, „тъй като неговото име се ползува с по-голям авторитет от моето“.

В третото писмо от 3 декември 1935 г. Андре Малро вече съобщава факта, че е поверил ръкописа на Леон Мусинак, което е било съгласувано с Димитров.

Публикацията на тези писма³ се дава без съкращения на текста, но се поставя характерният акцент върху интересувания ни проблем, върху доста допълнителни моменти, които хвърлят

последните години от своя живот той отстъпва не само от революционно-прогресивните позиции на своята младост, но и от разумното начало на помъдрялата зрелост. Умира през 1976 г. Андре Малро е автор на следните произведения: „Хартини луни“ (1921), „Изкушението на Запада“ (1926), „Човешко условие“ (1933) — роман, удостоен с наградата Гонкур, „Надежда“ (1937), „Ескиз върху философията на киното“ (1946), „Сатурн (Гойя)“ — 1947 г., „Метаморфоза на двамата“ (1957) и др.

² С писмо от 23 януари 1974 г., подписано от Софи дьо Вилморен, изпълняваща едновременно три длъжности — секретарка, доверено лице и племенница на Андре Малро, тя съобщава за съгласието на писателя за среща с авторката на настоящата работа, като се фиксира датата 29 януари 1974 г. в замъка Верниер льо Бюисон, край Париж. В този разговор Андре Малро подчерта:

— Обичам съвременността. Обиколил съм почти целия свят надлъж и нашир. И перото ми кръжи около него някак от само себе си. Пък и да си призная — не мога да не съм в центъра на всички събития. Спомням си, че на 4 януари 1933 г. аз като председател на световния комитет за защита на Димитров и Андре Жид като представител на френските писатели отидохме в Берлин с намерението да се срещнем с Гьобелс и да настояваме за освобождаването на Георги Димитров и неговите другари. Гьобелс отказа да се срещне с нас. Тогава написахме писмо, в което решително заявихме нашето искане. По-късно, на 31 януари 1934 г., в Париж се свика митинг в защита на Г. Димитров. Аз изпълнявах функциите на председател. В качеството си на такъв прочетох апела на Ромен Ролан, който призоваваше на борба за освобождаване на оправданите подсъдими от Лайпцигския процес. В зала „Ваграм“ присъствуваха 10 000 души. Митингът се откри с „Песен за Г. Димитров“, изпята от младежката революционна група „Сините блузи“. . . Накрая той заяви:

— Помня големия резонанс от тази международна кампания, многото познания, много приятели. За мен това беше една среща с истинския гражданин. Или по-точно с неговата гражданска съвест — жива и ярка. Тогава усетих каква огромна сила — морална и физическа — се таи в него, у бореца — антифашист.

³ Фотокопията на посочените писма ми бяха предоставени от Архива на ИМЛИ „Максим Горки“, Москва, 1982 г.

повече светлина при проследяването на димитровската тематика в международен мащаб. В заключение се налага на вниманието, че именно този аспект подчертава и др. Тодор Живков:

„Силата на Георги Димитров като теоретик и политически деец е в неговата безпределна вярогност към марксизма-ленинизма, към пролетарския, социалистическия интернационализъм.“⁴

Париж, 10. IV. 1935 г.

Скъпи Курела,

Очарован съм от факта, че на Вас е възложено да направите превода на „Време на прозрение“. Докато не получите коректурите, не давайте своето мнение за Н. Р. Ф., където липсва изцяло политическата част на произведението.

Що се отнася до това за Димитров (разр. В. К.),⁵ невъзможно е да накараш тук някой да вземе решение, без да има текста пред себе си (в ръцете си). По-скоро бих предпочел да имам текста на немски, отколкото на руски, имайки пред вид, че немските читатели ни симпатизират, докато почти всички руски читатели във Франция са антисъветски настроени.

Не смятам невъзможно приемането на книгата, но не вярвам също, че е неизбежен успехът на това дело — тук чакат за печат повече от 200 ръкописа, нещо, което не облекчава нещата. Отсега нататък обаче трябва да опитаме, това е единственото сериозно нещо, което бихме могли да направим.

Мисля действително да замина за Москва, веднага щом завърша романа си.

До скоро виждане.

Моите най-добри чувства към Вас.

Париж, 15. V. 1935 г.

Скъпи Курела,

Можете да ми изпратите направо ръкописа при условие, че е препоръчан. За предговора трябва преди всичко да се прочете книгата, но ако Ролан (разр. — В. К.)⁶ приеме, ще бъде по-добре, тъй като неговото име се ползува с по-голям авторитет от моето.

Колкото до Н. Р. Ф., тя сигурно няма да има никакви възражения.

С приятелски чувства: Андре Малро

Париж, 3. XII. 1935 г.

Скъпи Курела,

Станало е някакво недоразумение с адреса или някакво друго объркване по нещата.

Жена ми отговори на Вашите писма, отнасящи се до превода (аз зная съвсем малко немски, за да го направя сам), а аз лично отговорих на останалите.

Ще се опитам да резюмирам копията на тези писма, които имам при себе си.

А) Жена ми и Бабет се споразумяха за превода. Съобщиха ми, че немското издание скоро ще бъде отпечатано.

Б) За Димитров (разр. — В. К.) нямаше какво повече да се направи тук (във Франция).⁷

Н. Р. Ф. е вярвала винаги в достоверните спомени и е готова да направи значително усилие в тази насока. . . , която би ги наложила.

⁴ Работническо дело, 18 юни 1982 г.

⁵ Вж. кн. G. Dimitrov. Lettres, notes et documents datant de ma détention et du procès de Leipzig. Traduit de l'allemand par Marcel Willard. Lettres, notes et documents recueillis et présentés par Alfred Kurella, Paris, 1936.

⁶ За преписката на Р. Ролан с Г. Димитров вж. сп. Септември, 1968, кн. 7, с. 182—197.

⁷ Вж. Литературное наследство (МОРП), т. 81, М., 1969.

Мусинак⁸ ми поиска (това беше съгласувано с Димитров), аз му го поверих и му казах, че книгата трябва да се появи в Е. С. И., след като се съгласува с Вас (разр. — В. К.).

В) За уводните писма не забравяйте, че имат значение само тези, които аз лично и директно ще изпратя на адреса Ви.

Г) Аз действително написах един учебник за изкуството или по-точно за развитието на културното наследство. Темата е почти идентична с последната ми реч пред Конгреса, т. е. ние нямаме цялостно наследство на всички произведения от миналото, а само подбрани. Този избор, щем не щем, сме принудени да заменим с друг, определен от нашето собствено творческо виждане.

Всяко голямо произведение отразява на свой ред епохата, в която е създадено. Естествено в действителност нещата са по-сложни, но Вие схващате горе-долу насоката, нали?

Помолих „Вандреди“ да Ви изпрати материала, но аз не му сътруднича редовно. Той ще бъде един вестник на „народен фронт“, вероятно по-симпатичен от другите, но малко или много в стила на останалите европейски вестници.

Надявам се да Ви видя скоро в Париж и Ви моля да повярвате, скъпи мой Курела, в моите искрени чувства към Вас.

Андре Малро

Във връзка с разглеждания проблем се налага да отбележим факта, че за тази преписка Алфред Курела уведомява Георги Димитров в едно свое писмо от 22 май 1935 г., чието фотокопие се намира в експозицията на Музея „Георги Димитров“ в Лайпциг. Като потвърждение ще си позволя да цитирам текста на това писмо, заведено в Музея под № Д — 65/1799 и което ми беше предоставено на 27 април 1983 г. в Лайпциг.

Скъпи др. Димитров,

Първо: Всички другари, които са чели ръкописа, са единодушни в мнението си, че книгата ще има голям успех.

Др. Крепс се грижи с голяма енергия за нейното издаване на повече езици. Малро повторно днес ми написа (получих неговото писмо днес)⁹ и ме помоли да му изпратя по възможност по-бързо ръкописа (разр. В. К.). Това ще стане след няколко дни.

Сега имам няколко въпроса:

I. Едно допълнение: ще бъдете ли съгласни с това да фотографирам още 1 страница от Вашия дневник и да го дадем с другите факсимилета като допълнение към книгата? Може би 1 или 2 страници на записките от 1 май?

II. Предисловие — Аз си помислих да Ви помоля поне за френското издание авторът да бъде Ромен Ролан. Аз съм убеден на основание на последните му писма, че той с удоволствие ще се заеме с предисловието и добре ще го направи. Малро, когато попитах за неговото мнение, беше също съгласен (разр. В. К.).

Може би Вие ще дадете мнението си по тези 2 въпроса на др. Озрин, който практически обработва цялото това дело. (Тел. Коминтерн — 143)

22. V. 1935 г.

Сърдечен поздрав: п. Ал. Курела

⁸ Леон Мусинак, член на МОРП (Международно обединение на революционните писатели, 1930—1935 г.), активен участник в дейността на МБРЛ (Международно бюро за революционна литература, 1926—1930 г.), делегат на Първата международна конференция на пролетарските и революционните писатели, открита на 18 ноември 1927 г. в Москва.

⁹ Става въпрос за второто писмо на Андре Малро, написано на 15 май и получено от Алфред Курела на 22 май 1935 г.